

HAYAT BİLGİSİ DERSİNDE BAZI SOSYAL BECERİLERİN KAZANDIRILMASINDA YARATICI DRAMA YÖNTEMİNİN ETKİSİ*

Özlem Kaf
Ç.Ü. Eğitim Fakültesi
İlköğretim Bölümü

ÖZET

Bu çalışma Hayat Bilgisi dersi kapsamındaki 'Köyü Tanıyalım' ünitesinde selam verme, çevreyi koruma ve paylaşma-işbirliği sosyal becerilerinin kazandırılmasında yaratıcı drama yönteminin etkisini araştırmak amacıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırma bir deney, iki kontrol grubu modeline göre desenlenmiştir. Çalışma Adana ili Seyhan İlçesinde bulunan Özel Bilfen Okulunun İlköğretim üçüncü sınıflarında okuyan toplam 50 öğrenci ile yürütülmüştür. Deney grubuna program haftada 4 gün, günde birer ders saati olmak üzere toplam 16 ders saatinde uygulanmıştır. Sosyal becerilerin ölçümünde, araştırmacı tarafından hazırlanan ve geçerlik ve güvenirlik çalışmaları yapılan Sosyal Beceriler Gözlem Formu (SBGF) kullanılmıştır. Ayrıca çalışma grubunun kişisel özelliklerini belirlemek için Kişisel Bilgi Formu (KBF) dağıtılmıştır. Ön ölçüm ve son ölçümden elde edilen veriler üzerinde kovaryans analizi uygulanmıştır. Sonuçta, Hayat Bilgisi dersi'nde selam verme ve paylaşma-işbirliği sosyal becerilerini kazandırmada yaratıcı drama yönteminin etkili olduğu, çevreyi koruma sosyal becerisini kazandırmada ise etki olmadığı bulunmuştur.

Anahtar Sözcükler: Eğitimde Yaratıcı Drama, Öğretim Yöntemleri, Sosyal Beceriler, Sosyal Beceriler Öğretimi.

ABSTRACT

The purpose of this experimental study was to investigate the effect of creative drama method on developing greeting, care for environment, sharing-cooperation social skills in Our Village unit of 3rd grade social studies class. This research was designed according to one experimental and two control groups modeling. 19 students who attends the third grade of primary school were assigned to experimental group. First control group was consisted of 17 and second control was consisted of 15 students. Creative drama activities were used to develop social skills of students as a treatment for the experimental group. The treatment consisted of 16 hours, 40 minutes sessions that equal a class hour in school that 4 hours in a week. First control group was treated traditional teaching method by investigator. Second control group had been taught by classroom teacher as the way he/she does traditionally. Social Skills Observation Form (SSOF) developed by the researcher, was used to measure variables of the study. Data were processed by using covariance analysis. Findings indicated that creative drama method has significant effect on sharing-cooperation and greeting but not significant effect on care for environment social skill.

Key Words: Creative Drama in Education, Teaching Methods, Social Skills, Social Skills Instruction.

*Ç.Ü.Eğitim Bilimleri Bölümünde, Prof.Dr. Ülkü Köymen'in danışmanlığında yapılan Yüksek Lisans Tezi'nin özetidir.

Giriş

Çağdaş eğitim yaklaşımında, bireyi öğrenme sürecinde etkin kılan, yaparak ve yaşayarak öğrenmesine olanak sağlayan, kendini gerçekleştirmesine ve yaratıcı, üretken bir birey olmasına, başkalarıyla olumlu sosyal etkileşim kurmasına, kısaca bireyin tüm yönleriyle gelişmesine katkıda bulunan bir yöntem olarak görülen **yaratıcı drama** kullanılmaya başlanmıştır. San (1990), yaratıcı drama ile bilgilenmenin, okul disiplinleri içinde edinilen ezbere dayalı, kuramsal bilgilenme olmadığını, çeşitli disiplinlerden gelen bilginin kullanıldığını ama bu kez bilgilerin eşi olmayan bir biçimde dünya ile kurulan öznel ve nesnel ilişkiler içinde yapılandığını belirtmektedir.

Yaratıcı drama sürecinde öğrencilerin birçok özelliği gelişir. Scher ve Verrall'e (1975,3-4) göre yaratıcı drama bireylere; kendini ifade etme, hayal gücünün gelişimi ve sanatsal farkındalık, sosyal farkındalık, bilişsel farkındalık, konuşma akıcılığı, kendini tanıma, öz saygı geliştirme, kendine güven ve kendini disipline etme gibi özellikler kazanmasına yardım etmektedir. Ayrıca, yaratıcı drama bireyin, diğer bireylerle işbirliği yaparak öğrenme, planlı düşünmenin gelişimi ve organize edilmesi gibi özelliklerinin gelişimine de yardımcı olmaktadır. Bunlara ek olarak fiziksel koordinasyonun gelişmesini sağlamakta, çocukların, gerçek hayattaki problemlerin farkına varmasına yardım etmekte, ahlak eğitimine katkıda bulunmaktadır. Böylece duygusal olgunlaşmaları için bireyleri daha sonraki yaşamlarına da hazırlamaktadır.

Bununla birlikte, insanın bireysel ve toplumsal sorunlar üzerinde düşünmesine yardım etmenin bir yolu da yaratıcı dramadan geçer. Yaratıcı drama aracılığıyla olaylar ve durumlarla bunların arasındaki bağlantılar kolayca öğrenilebilir. Yaratıcı dramada insanlar, bilgi ve yaşantıları üzerine hayal ettikleri bir dünyayı yaratırlar. Diğer taraftan, sosyal bir süreç olan drama, iletişim kurmayı gerektirir. Yaratıcı dramanın anlamı bireylerin katılımlarını geliştirmektir. Çalışmanın gelişmesi için de, grubun diğer üyeleri tarafından yanıtların dinlenmesi, anlaşılması gerekmektedir (O'Neill & Lambert,1995,13).

Yaratıcı drama çocuğa ekip çalışması nedeniyle sorumluluk alma ve birlikte çalışma alışkanlığı kazandırır. Öğrencide kendini başkasının yerine koyabilme, dayanışma ve hoşgörü duygularını geliştirir. Öğrencinin bireysel ve sosyal beceriler bakımından daha iyi yetişmesini, başkalarıyla rahat ve sağlıklı ilişkiler kurmasını, toplumsallaşmasını sağlar (Kavcar,1985,37).

Yaratıcı drama yönteminin yukarıda anılan tüm bu yararları göz önüne alındığında, önemli olan, yaratıcı dramanın dersler ya da herhangi bir konu alanında ve hemen her düzeyde uygun koşullar sağlanması durumunda kullanılabileceğinin bilinmesidir.

Yukarıdaki açıklamalar ışığında yaratıcı drama yönteminin, bireyin toplumsallaşmasında önemli katkılarının olduğu söylenebilir. Toplumsallaşmanın sağlanmasında sosyal beceriler önemli bir yer tutmaktadır. Sosyal beceri kavramı, birçok araştırmacı tarafından tanımlanmıştır. İçinde bulunulan sosyal ortama uygun davranma yeteneği olarak tanımlanan sosyal beceriler, “doyum verici kişilerarası ilişkilerin kurulmasında ve sosyal amaçların gerçekleştirilmesinde çok önemli rol oynamaktadır” (Sorias,1986,25). La Greca (1993,288) sosyal beceriyi; “olumlu sosyal etkileşimlerin başlaması ve devam etmesi için gerekli olan sosyal davranışlar” olarak

tanımlamaktadır. Diğer taraftan Libet ve Lewinsohn (1973) sosyal becerileri; “başkaları tarafından olumlu ve olumsuz pekiştireçlerle ortaya çıkarılan; cezalandırma veya baskılayarak (söndürerek) ortaya çıkarılması engellenen karmaşık beceriler” olarak tanımlamaktadırlar (Akt.,Cartledge ve Milburn,1995,3).

Bu bağlamda yukarıdaki sosyal beceri tanımları incelendiğinde, sosyal becerilerin, insanlararası etkileşimi geliştiren ve sosyal ortam içerisinde yapılması gerektiği düşünülen beceriler olduğu söylenebilir. Bu bağlamda çocuklara (bireylere) sosyal becerilerin kazandırılması ve hangi sosyal becerilerin öğretilmesi gerektiği üzerinde odaklaşmak gerekmektedir.

Kazanılan davranışların kalıcı olması için beceri seçiminin dikkatli yapılması gerektiğinin üzerinde duran araştırmacılar, bu duruma etki eden değişkenleri şu şekilde sıralamaktadırlar: Beceri yetersizliği, cinsiyet, yaş ve gelişimsel düzey gibi öğrenenlerin bireysel özellikleri; becerilerin kullanıldığı sosyal ve kültürel çevre gibi sosyal faktörler; öğretilmeye başlanan becerilerin öğrenenlere, akranlarına ve ilgili yetişkinlere göre sosyal geçerliliği; öğretimin amaçları ve istendik sonuçları; istendik sonuçların başarısı için sırayla öğretilecek olan kritik davranışlar (Cartledge ve Milburn, 1995,5).

Bu nedenle, eğitimin amacının, öğrencilerin akademik becerilerinin gelişmesine yardımcı olmak kadar kişisel ve sosyal çevreye uyumları için gerekli becerileri geliştirmek olduğunu vurgulayan Akkök (1996,1), sınıf ve okul ortamlarının öğrencilerin her yönüyle gelişimi için uygun fırsatları hazırlayan ortamlar olduğunu belirtmiştir.

İlköğretim Okulu Programı'nın (1999) Hayat Bilgisi dersi ile ilgili bölümü incelendiğinde; toplumda, insanlarla olan ilişkilerinde insanlara sevgi ve saygı duyabilme; dayanışma, işbirliği ve sorumluluk duygularına sahip olabilme; topluluk halinde yaşamının önemini kavrayabilme ve toplumun istediği davranışları gösterebilme gibi öğrencilerin sosyal becerilerinin geliştirilmesine yönelik amaçların yer aldığı görülmektedir. Bu nedenle bu kademelerde öğretmenlik yapan bireylerin, dersin içerikle ilgili amaçlarının yanı sıra, sosyal becerilere yönelik hedeflere ilişkin de eğitim vermeleri gerekmektedir. Yaratıcı drama yöntemi kullanılarak öğretilmeye çalışılan sosyal beceriler öğretimi, öğreticilere çoğu açıdan yardım edebilir.

Günümüzde eğitim sistemimizde çoğunlukla aktarma yoluyla öğretimin yapıldığı göz önüne alındığında, birçok beceride olduğu gibi bireylerde sosyal becerilerin de uygulama düzeyinde davranışa dönüşmediği görülmektedir. Oysa çocuklar, yaşamı ve çevresini oyun oynayarak öğrenir ve bu yolla toplumsallaşır (Cumhuriyet,1999,18). Bu bağlamda, yaratıcı drama yöntemi bireylere oyun yoluyla, yaparak ve yaşayarak öğrenme olanağı sağladığı için sosyal becerilerin de bu yolla bireylere kazandırılmasında uygun öğretim yöntemlerinden biri olarak görülmektedir. Kaynak incelemesinde yaratıcı drama yönteminin çocukların sosyal gelişimine (Uysal,1996) ve sosyalleşme düzeyine (Akın,1993) etkisini belirlemeye yönelik çalışmaların yapılmış olduğu görülmektedir. Ancak bu çalışmalarda yaratıcı dramanın sosyal becerilerin kazanımında etkisinin olup olmadığı, öğretim programları içinde, herhangi bir ders kapsamında, içerikle birlikte incelenmemiş, doğrudan sosyal gelişimle ilgili yaratıcı drama programı uygulanmıştır. Bu çalışmada ise İlköğretim üçüncü sınıf Hayat Bilgisi dersinde ‘Köyü Tanıyalım’ ünitesinin öğretimiyle birlikte selam verme,

çevreyi koruma ve paylaşma-işbirliği sosyal becerilerinin kazandırılmasında yaratıcı drama yönteminin etkisi incelenmiştir. Bu nedenle yaratıcı drama yönteminin, ilköğretim öğrencilerinde sosyal becerilerin içerikle birlikte (Hayat Bilgisi dersi Köyü Tanıyalım ünitesi) kazandırılması üzerinde etkili olup olmadığı incelemeye değer bir konu olduğu görülmektedir.

Son yıllarda çağdaş eğitim anlayışına uygun olarak tüm gelişmiş ülkelerin eğitim sistemlerinde yaygın olarak kullanılmaya başlanan drama, artık ülkemiz eğitim sisteminde de, ilköğretim 4. sınıfından itibaren 8. sınıfa kadar seçmeli ders olarak konmuştur (M.E.B.,1998). Değişik alan ve konularda uygulanabilir özelliklere sahip olan bu yöntemin sosyal becerileri geliştirmede kullanılmasına yönelik bir çalışmanın, özellikle bu konuda uygulama düzeyinde davranışların oluşturulmasında pek çok önemli sorunların gözlemlendiği ülkemiz eğitim uygulamalarında, önemli bir boşluğu dolduracağı beklenmektedir. Diğer taraftan, ülkemizde, sosyal becerilerin yaratıcı drama yöntemi ile geliştirilmesinde, doğrudan bu boyutuyla ele alınmış bir araştırmaya rastlanılamamıştır. Araştırmanın bu yönüyle ilköğretim düzeyinde görev yapan ve öğrencilerine bazı sosyal becerileri uygulama düzeyinde kazandırmayı hedefleyen öğretmenler için bilimsel bir kaynak olması ve bu konuda daha sonra yapılabilecek araştırmalar için de bir ön çalışma niteliği taşıması açısından önemlidir.

Bu çalışmayla Hayat Bilgisi dersi 'Köyü Tanıyalım' ünitesi kapsamında selam verme, çevreyi koruma ve paylaşma-işbirliği sosyal becerilerinin kazandırılmasında yaratıcı drama yöntemi ile geleneksel yöntem arasında anlamlı bir farkın olup olmadığını araştırmak amaçlanmıştır. Bu genel amaca ulaşmak için aşağıdaki denenceler sınanmıştır.

- ✓ Selam verme sosyal becerisinin Hayat Bilgisi dersinde kazandırılmasında, yaratıcı drama yöntemi geleneksel yöntemle göre daha etkilidir.
- ✓ Çevreyi koruma sosyal becerisinin Hayat Bilgisi dersinde kazandırılmasında, yaratıcı drama yöntemi geleneksel yöntemle göre daha etkilidir.
- ✓ Paylaşma-işbirliği sosyal becerisinin Hayat Bilgisi dersinde kazandırılmasında, yaratıcı drama yöntemi geleneksel yöntemle göre daha etkilidir.

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada Hayat Bilgisi dersinde Köyü Tanıyalım ünitesinin öğretiminde yaratıcı drama yöntemi ile geleneksel yöntemin sosyal beceriler üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Bir başka deyişle, bağımsız değişken olan öğretme yönteminin (yaratıcı drama ve geleneksel yöntem), bağımlı değişken olan sosyal becerileri etkileyip etkilemediği sorusu yanıtlanmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda, araştırma deneme modelinde bir araştırmadır. Araştırmanın modeli bir deney ve iki kontrol grubu desenine göre oluşturulmuştur. İkinci kontrol grubu, araştırmacının tutum ve davranışlarından kaynaklanabilecek tutum değişikliklerini denetlemek diğer bir deyişle Hawthorne etkisini (Fraenkel & Wallen,1993;Karasar,1991;Demirel & Ün, 1987) önlemek amacıyla oluşturulmuştur.

Çalışma Grubu

Çalışmada 1997-1998 eğitim-öğretim yılında Adana İli Seyhan İlçesinde bulunan Özel Bilfen Okulunun üçüncü sınıflarında üç şubede okuyan 50 öğrenci deney

ve kontrol gruplarını oluşturmuştur. Deney grubu 19, birinci kontrol grubu 17, ikinci kontrol grubu 15 öğrenciden oluşmuştur. Bu bağlamda araştırmada amaçlı örneklem kullanılmıştır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada yaratıcı drama ve geleneksel yöntemin uygulandığı deney ve kontrol gruplarındaki öğrencilerin sosyal beceri düzeylerini ölçmek için, araştırmacı tarafından hazırlanan ‘Sosyal Beceriler Gözlem Formu’ (SBGF) kullanılmıştır. Ayrıca öğrencilerin, kişisel özelliklerini öğrenmek amacıyla ‘Kişisel Bilgi Formu’ (KBF) uygulanmıştır.

Sosyal Beceriler Gözlem Formu (SBGF)

Sosyal Beceriler Gözlem Formu, sosyal becerilerden selam verme, çevreyi koruma ve paylaşma-işbirliği becerilerini ölçmek üzere hazırlanmıştır. Form, Selam Vermeye (S.V) ilişkin 4, Çevreyi Korumaya (Ç.K.) ilişkin 6 ve Paylaşma-İşbirliğini (P.İ) gözlemeye ilişkin 6 davranış maddesi olmak üzere toplam 16 maddeden oluşmaktadır. Formda her bir maddenin karşısında ‘Evet gözleniyor’, ‘Bazen gözleniyor’, ‘Hayır gözlenmiyor’ ve ‘Gözlenemedi’ seçenekleri bulunmaktadır. Eğer öğrencide beceriye ilişkin davranış maddesi için ‘Evet gözleniyor’ seçeneği işaretlenmiş ise alacağı puan 3, ‘Bazen gözleniyor’ seçeneği işaretlenmiş ise alacağı puan 2, ‘Hayır gözlenmiyor’ seçeneği işaretlenmiş ise alacağı puan 1 ve eğer o öğrencide davranış ‘Gözlenemedi’ ise alacağı puan 0’dır. Bu durumda formdan elde edilecek en yüksek puan 48, en düşük puan 0’dır. Formun Selam Verme sosyal becerisine ilişkin alınacak en yüksek puan 12, Çevreyi Korumaya ilişkin en yüksek puan 18, Paylaşma-İşbirliğine ilişkin yine en yüksek puan 18 ve üç sosyal beceriye ilişkin elde edilebilecek en düşük puan ise 0’dır.

SBGF Geçerlik Çalışması

Kapsam Geçerliği : Öğrencilerin selam verme, çevreyi koruma ve paylaşma-işbirliği sosyal becerilerini ölçebileceği düşünülen 32 davranış maddesi oluşturulmuştur. Bu maddeler oluşturulurken Stephens'ın (1992) Sosyal Beceriler Listesinden yararlanılmıştır. Daha sonra oluşturulan bu maddeler Ç.Ü. Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümünde görev yapan 9 öğretim üyesi, 2 öğretim görevlisi olmak üzere toplam 11 uzmana dağıtılmıştır. Uzmanlardan maddelerin öğrencilerin sosyal becerilerini gözleyebilme gücünü en düşük 1 ve en yüksek 4 olmak üzere değerlendirmeleri istenmiştir. Ayrıca oluşturulan 32 maddeye ilişkin önerilerini belirtmeleri istenmiştir. Çalışmada 3 ve 3'ün üzerinde aritmetik ortalamaya sahip olan maddeler doğrudan forma almıştır. Ayrıca düzeltilmesi, eklenmesi ve çıkarılması istenen maddelerle ilgili çalışmalar yapıldıktan sonra SBGF'nin maddeleri oluşturulmuştur.

Yapı Geçerliği : SBGF araştırmacı ve üç şubenin sınıf öğretmenleri tarafından iki haftalık gözlem sonunda toplam 50 öğrenci için doldurulmuştur. Öğretmenler, gözlem formu verilmeden önce araştırmacı tarafından gözlem ve SBGF hakkında bilgilendirilmiştir. SBGF’de yer alan tüm maddelere ilişkin araştırmacı ve öğretmen değerlendirmelerinin aritmetik ortalama, standart sapma, korelasyon değerleri

hesaplanmıştır. Öğretmen ve araştırmacı değerlendirmeleri arasındaki korelasyon değerleri saptanarak .05 düzeyinde anlamlı ve korelasyon değeri .30 ve üstü olan 16 madde forma alınmıştır. Ayrıca, araştırmacı ve öğretmen değerlendirmeleri arasında anlamlı fark olup olmadığına bağımsız gruplar t testi ile bakılmıştır. 6 maddeye ilişkin t değerleri anlamlı bulunmazken, 10 maddeye ilişkin t değerleri anlamlı bulunmuştur. Bu maddelerden iki tanesinde araştırmacı değerlendirmesinin puan ortalaması yüksek iken, diğer 8 maddede öğretmen değerlendirmesinin puan ortalaması yüksektir. Bu durum, her öğretmenin kendi sınıfında bulunan öğrencilerin, iyi özelliklere sahip olmasını istemelerinden kaynaklanmış olabilir. Diğer bir deyişle öğretmenler öğrencilerinin durumlarını olduğundan farklı yansıtmış olabilirler.

Araştırmacı değerlendirmelerine göre, üç alt boyuttan ve 16 maddeden oluşan formda, sosyal becerilere ilişkin madde-alt boyut puan korelasyonları hesaplanmıştır. Selam verme sosyal becerisine ilişkin madde-alt boyut korelasyonlarının sırasıyla .75, .75, .73, .67 olduğu; çevreyi koruma sosyal becerisine ilişkin .67, .75, .73, .68, .65, .78 ve paylaşma-işbirliği sosyal becerisine ait madde-alt boyut korelasyonlarının ise .50, .66, .66, .81, .72, .78 olduğu görülür. Madde-alt boyut korelasyon değerlerinin oldukça yüksek olması, maddelerin ölçmesi hedeflenen özellikleri ölçtüğü biçiminde değerlendirilebilir.

SBGF alt boyut toplam puanları arasındaki korelasyon değerleri, araştırmacı değerlendirmesine göre hesaplanmış, selam verme ve çevreyi koruma becerisine ilişkin korelasyon değeri .18; çevreyi koruma ve paylaşma-işbirliği arasındaki korelasyon değeri .29; selam verme ile paylaşma-işbirliği becerilerine ilişkin korelasyon değeri .45 olarak bulunmuştur. Alt boyutların toplam puanla korelasyonları hesaplandığında, selam verme ile .66; çevreyi koruma ile .70; paylaşma-işbirliği ile .83 düzeyinde ilişkiye sahip oldukları görülmüştür. Bu bağlamda, toplam puanlara ilişkin korelasyonlar incelendiğinde SBGF'nin ölçmek istenilen becerileri ölçmekte olduğu söylenebilir. Alt boyutların toplam puanla korelasyonlarının yüksek olması da, üç alt boyutun sosyal becerilerin alt boyutları olduğunu göstermektedir.

Madde Ayrıcılık Güçleri : Maddelerin ayırdedicilik gücü çalışmasında, öğrencilerin SBGF içinde yer alan üç sosyal beceriye ilişkin, araştırmacı değerlendirmelerinden aldıkları puanlarda alt-üst %27'lik gruplara 14'er kişi alınmıştır. Gruplar arasında anlamlı farkların olup olmadığına, bağımsız gruplar t testi ile bakılmıştır. 16 maddenin de alt grupla üst grubu birbirinden anlamlı düzeyde ayırdettiği görülmektedir. Diğer bir deyişle, maddelerin öğrencilerin sahip oldukları sosyal beceri düzeylerine (yüksek ve düşük) göre birbirinden ayırdedebildiği söylenebilir.

SBGF Güvenirlik Çalışması

SBGF için Cronbach alfa değerleri hesaplanmış, selam verme sosyal becerisiyle ilgili 4 maddeye ilişkin değerler .70, çevreyi koruma sosyal becerisiyle ilgili 6 maddeye ilişkin değerler .78, paylaşma-işbirliği sosyal becerisiyle ilgili 6 maddeye ilişkin değerler .78, toplam SBGF Cronbach alfa değerinin ise .76 olduğu bulunmuştur. Bu değerler, SBGF'nin çalışmada kullanılabilir güvenirlige sahip olduğunu ortaya koymaktadır.

Kişisel Bilgi Formu

Öğrencilerin kaç kardeşe sahip olduklarını, anne-babalarının yaşayıp yaşamadığı, anne-babalarının eğitim durumu ve mesleği ile ilgili bilgi toplamak amacıyla 'Kişisel Bilgi Formu' dağıtılmıştır. 'Kişisel Bilgi Formu'nu hazırlarken Gömleksiz'in (1997) daha önce kullandığı 'Kişisel Bilgi Formu'ndan yararlanılmıştır. Araştırmada amaçlı örneklem kullanılmıştır. Gruplar hakkında bilgi sahibi olmak, deney ve kontrol gruplarını belirleyebilmek için Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır. Kişisel Bilgi Formları çocukların kendileri tarafından doldurulmuştur.

Uygulama

Araştırmada selam verme, çevreyi koruma ve paylaşma-işbirliği ile ilgili sosyal becerilerin kazandırılması amaçlanmıştır. Çalışma üçüncü sınıf Hayat Bilgisi dersindeki 'Köyü Tanıyalım' ünitesi kapsamında, 1997-1998 eğitim-öğretim yılında gerçekleştirilmiştir. Bu ünitenin, araştırma kapsamına alınan selam verme, çevreyi koruma ve paylaşma-işbirliği sosyal becerilerine yönelik hedef davranışları kazandırmada uygun bir içeriğe sahip olduğu saptanmıştır (Örneğin; Köyün Ortak Malları - çevreyi koruma becerisi; Türk Köylüsü Konukseverdir – selam verme sosyal becerisi; Ailede İşbölümü – paylaşma işbirliği sosyal becerisi gibi).

Çalışma, hedefler aracılığıyla haftada dört kez olmak üzere dört hafta sürdürülmüştür. Deney ve birinci kontrol grubunda dersler, yukarıda anılan içerik ve sosyal becerilere bağlı kalınarak, araştırmacı tarafından işlenmiştir. İkinci kontrol grubunda dersler sınıf öğretmeni tarafından işlenmiştir.

Deney grubunda, öğretme durumları yaratıcı drama yöntemi esas alınarak planlanmış ve ünitenin tümünün öğretimi araştırmacı tarafından gerçekleştirilmiştir. Öğretme durumlarını uygulamaya başlamadan önce, deney ve kontrol grubunda yer alan tüm öğrencilerle Adana İli'ne bağlı Kürkçüler köyüne gezi düzenlenmiştir. Araştırmacı tarafından toplam 16 ders saati için, 15 ayrı öğretme durumu planlanmıştır. Öğretme durumları içinde konunun adı, dersin hedef ve davranışları, ısınma, oluşum ve değerlendirme aşamaları yer almaktadır. Diğer bir deyişle, yaratıcı drama yöntemine dayalı olarak hazırlanan öğretme durumları, birbirini izleyen üç aşamadan oluşmaktadır:

Birinci aşama, ısınma aşamasıdır. Isınma çalışmaları öğrencileri sadece derse motive etmek için kullanıldığı gibi, dersin amaçlarını gerçekleştirmeye yönelik de kullanılmıştır.

İkinci aşama, oluşum aşamasıdır. Konunun özelliğine ve amaçlarına uygun olarak, oyun, doğaçlama, pantomim ve rol oynama yer almaktadır.

Üçüncü aşama, değerlendirme aşamasıdır. Bu aşamada etkinliklerle ilgili paylaşımlar (duygu ve düşünce) yapılmıştır.

Birinci kontrol grubunda dersler *geleneksel yöntemle* işlenmiştir. Öğretmen, öğrencilerin bir gün önce belirtilen konuyu çalışarak gelmelerini istemiştir. Konuyu çalışarak gelen öğrencilerden isteyen birkaç kişiye konu anlatılmıştır. Öğretmen tarafından konu ile ilgili sorular, o günkü sosyal becerilerle ilgili amaçlar doğrultusunda sorularak konu pekiştirilmiştir. Öğrenciler tarafından anlaşılmayan yerler, öğretmen tarafından açıklanmıştır.

İkinci kontrol grubunda, araştırmacı tarafından derse girilmemiştir. Dersler sınıf öğretmeni tarafından işlenmiştir.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Deney ve kontrol gruplarına ilişkin ön ve son ölçüm verileri araştırmacı tarafından toplanmıştır. Formlar iki haftalık gözlemler sonunda doldurulmuştur. Gözlemler sınıf içinde, okul bahçesinde ve yemekhanede yapılmıştır. Her sınıfa dönüşümlü olarak ikişer ders saatinde girilmiştir. Gözleme ilişkin notlar el ajandasına not edilmiştir. Gözlem süresi sonunda her öğrenciye ait SBGF'ler doldurulmuştur. Deney ve kontrol gruplarından deney öncesi ve sonrasında toplanan veriler SPSS-WINDOWS 6.1 istatistik paket programı ile yapılmıştır. Analizler deney grubundan 19, birinci kontrol grubundan 17 ve ikinci kontrol grubundan 15 öğrencinin ön test ve son testten aldıkları puanlar ile yapılmıştır. Deney ve kontrol gruplarının son test puanları arasında farkın olup olmadığını belirlemek için kovaryans analizi kullanılmıştır. Deney ve kontrol gruplarının son ölçüm puanlarındaki farklılığın deneysel koşuldan kaynaklanıp kaynaklanmadığını belirlemek için ön ölçüm puanları birlikte değişen (kovariyat) olarak analizlere dahil edilmiştir. Deney ve kontrol gruplarının random olmaması, ön ölçüm puanlarının eşit olmaması ve gruplardaki öğrenci sayılarının eşit olmamasından dolayı bu tekniğin kullanılması uygun görölmüştür. Sonuçların yorumlanmasında .05 anlamlılık düzeyi benimsenmiştir. Deney ve kontrol gruplarının sayılarının eşit olmaması; ortalamalar arasındaki küçük farka karşın F değerinin anlamlı çıkması sonucunda, bu küçük farkların anlamlı olup olmadığını analiz edebilmek için Fisher LSD testi kullanılmıştır.

Bulgular

Deney ve kontrol gruplarının sosyal beceriler gözlem formu sonucunda elde edilen puanlarının ortalama ve standart sapmaları Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1

Deney ve Kontrol Gruplarının Selam Verme, Çevreyi Koruma ve Paylaşma-İşbirliği Sosyal Becerilerine İlişkin Ön Ölçüm-Son Ölçüm Puanlarının Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Gruplar	Sosyal beceriler	Selam Verme		Çevreyi Koruma		Paylaşma-İşbirliği	
		x	ss	x	ss	x	ss
Deney Grubu	Ön ölçüm	8.53	1.78	13.47	2.22	11.21	3.01
	Son ölçüm	11.11	.94	14.79	2.46	16.63	1.38
Kontrol Grubu 1	Ön ölçüm	9.35	1.73	11.65	2.94	12.76	2.82
	Son ölçüm	10.06	1.78	12.71	2.76	14.12	2.62
Kontrol Grubu 2	Ön ölçüm	8.79	2.04	11.07	2.16	14.07	2.16
	Son ölçüm	9.26	1.90	11.64	1.98	14.79	2.12

Tablo incelendiğinde; deney ve kontrol gruplarında selam verme, çevreyi koruma ve paylaşma-işbirliği sosyal becerilerinin son ölçüm puan ortalamalarının ön ölçüm puan ortalamalarına göre yükseldiği görülmektedir. Puan ortalamaları arasındaki farkın anlamlı olup olmadığı incelenmiş ve aşağıda sunulmuştur.

Selam Verme

Tablo 1'de görüldüğü gibi deney grubunun selam verme sosyal becerisi son ölçüm puan ortalaması ($x=11.11$), kontrol gruplarının ortalamalarından (kontrol grubu 1: $x=10.06$, kontrol grubu 2: $x=9.26$) yüksektir. Gözlenen bu farkın anlamlı olup olmadığını test etmek için kovaryans analizi uygulanmıştır. Kovaryans analizi sonucunda gruplama ana etkisinin anlamlı olduğu görülmektedir ($F=14.587$, $p=.0001$). Uygulanan Fisher LSD testi sonucunda (1.0993) deney grubunun son ölçüm puan ortalamasının, kontrol gruplarının puan ortalamalarına göre anlamlı biçimde arttığı görülmüştür. Bu bulgu doğrultusunda 1. denence kabul edilmiştir.

Çevreyi Koruma

Tablo 1'de görüldüğü gibi, deney grubunun çevreyi koruma sosyal becerisi son ölçüm puan ortalaması ($x=14.79$), kontrol grupları ortalamalarından (kontrol grubu 1: $x=12.71$; kontrol grubu 2: $x=11.64$) yüksektir. Gözlenen bu farkın anlamlı olup olmadığını test etmek için yapılan kovaryans sonucunda gruplama ana etkisinin anlamlı olmadığı görülmektedir ($F=2.430$, $p=.10$). Bu durumda 2. denence reddedilmiştir. Hayat Bilgisi dersinde, yaratıcı drama yöntemi ile sosyal becerilerin kazandırılmasına yönelik yapılan araştırmada, çevreyi koruma sosyal becerisi puanlarında kontrol gruplarına göre anlamlı bir yükselme olmadığı görülmektedir.

Paylaşma-İşbirliği

Tablo 1 incelendiğinde; deney grubunun paylaşma-işbirliği sosyal becerisi son ölçüm puan ortalamasının ($X=16.63$), kontrol grupları puanlarının ortalamalarından (Kontrol grubu 1: $X=14.12$; kontrol grubu 2: $X=14.79$) yüksek olduğu görülmektedir. Gözlenen bu farkın anlamlı olup olmadığını test etmek için yapılan kovaryans analizi sonucunda gruplama ana etkisi anlamlı bulunmuştur ($F=12.154$, $p=.0001$). Yaratıcı drama yöntemi ile Hayat Bilgisi dersinde sosyal becerilerin kazandırılmasına yönelik yapılan çalışmada, paylaşma-işbirliği sosyal becerisi puanlarında Fisher LSD testi sonucuna göre (1.4679) deney grubunda, kontrol grubu 1 ve 2'ye göre anlamlı bir yükselme olduğu görülmektedir. Bu durumda 3.denence kabul edilmiştir.

Tartışma ve Yorum

Analiz sonucunda, yaratıcı drama yönteminin Hayat Bilgisi dersinde öğrencilerin selam verme ve paylaşma-işbirliği becerileri üzerinde etkili olduğu, ancak çevreyi koruma üzerinde etkili olmadığı ortaya çıkmıştır.

Bu çalışma sonunda, deney grubuna uygulanan yaratıcı drama yönteminin, kontrol gruplarına uygulanan geleneksel yöntemle göre daha etkili olduğu görülmüştür. Bu bağlamda, deney grubundaki öğrencilerin sosyal becerilerinde, kontrol gruplarındaki öğrencilere göre daha fazla gelişme olduğu söylenebilir. Elksnin & Elksnin (1995)

eğitimcilerin son yıllarda, sosyal beceriler öğretiminin akademik öğretim programı içerisinde bütün olarak ele alınması gerektiği üzerinde yoğunlaştıklarını belirtmişlerdir. Ayrıca, Akın (1993) ve Uysal'ın (1996), sosyal gelişim düzeyine yaratıcı drama yönteminin etkisini araştırdıkları çalışmalar da, bu çalışmanın bulgularını destekler niteliktedir. Kavcar (1985), O'Neill&Lambert (1995), Gönen ve Dalkılıç (1998); dramanın sosyal bir süreç olduğunu, sosyal iletişime ve grupla çalışmaya olanak tanıyarak sosyal becerilerin gelişmesinde rol oynadığını belirtmektedirler.

Bu çalışmanın bulguları, yaratıcı drama yönteminin farklı düzey ve konularda etkililiği üzerine yapılmış diğer çalışmaların bulgularıyla (Saab,1988; Kamen,1992; Yağcı,1995; Eğitimci, 1995; Öztürk,1996; Üstündağ,1997; Ay,1997) paralellik göstermektedir. Bu yöntemin etkili olması, öğrenmenin pasif değil etkin bir süreçte gerçekleştiğini açıklayan bilişsel öğrenme yaklaşımıyla da tutarlılık göstermektedir.

Ayrıca, yaratıcı drama yönteminin, öğrencilerin paylaşma-işbirliği sosyal becerisi üzerinde etkili olması, bu yöntem içerisinde kullanılan ısınma çalışmaları, dramatisasyon, rol oynama, birlikte oyun oynama, doğaçlama etkinlikleri ile de açıklanabilir.

Çevreyi koruma sosyal becerisi ile ilgili bulgular incelendiğinde 'Hayat Bilgisi dersinde çevreyi koruma sosyal becerisinin kazandırılmasında yaratıcı drama yöntemi geleneksel yöntemlere göre daha etkilidir' denencesini desteklemediği görülmektedir. Tablo 1 incelendiğinde, deney grubunun ön ölçüm puanlarının, kontrol gruplarının çevreyi korumaya ilişkin ön ölçüm puanlarından yüksek olduğu görülmektedir. Ayrıca deney grubunun ön ölçüm puanının SBGF' den alınabilecek en yüksek puana da yakın bir değer olması bu sonucun elde edilmesine neden olmuş olabilir. Bu durum, öğrencilerin uygulama sırasında çevreyi koruma becerisine ilişkin yeterli veri toplanamamasına da bağlanabilir. Çünkü uygulama yapılan Özel Bilfen Okullarının küçük bir bahçeye sahip olmasına karşın binanın çevresinde dört, binanın her katında da birer nöbetçi öğretmen bulunmaktaydı. Öğrenciler yere çöp attıklarında öğretmen tarafından uyarılmakta ve çöpü yerden alıp çöp kutusuna atmaları belirtilmekteydi. Aynı şekilde sınıf içinde de sınıfta bulunan öğretmen tarafından sınıf araç-gereçlerini zarar vermeden kullanmaları için uyarılmaktaydılar. Dolayısıyla bu çalışmada çevreyi koruma becerisinin gözlenebilmesi için uygun ortam olmadığından bu şekilde bir bulgu elde edilmiş olabilir. Bu duruma, çevreyi koruma sosyal becerisine yönelik etkinliklerin yetersizliği de neden olmuş olabilir.

Sonuç olarak, yaratıcı drama yönteminin Hayat Bilgisi dersinde sosyal becerilerden selam verme ve paylaşma-işbirliği becerilerinin gelişiminde önemli katkılar sağladığı söylenebilir.

Öğrencilerin yöntemle alışmaları biraz zaman aldıktan, yöntemle alışma süreleri de göz önünde bulundurularak daha uzun süreli çalışmalar yapılmalıdır. Bu çalışma kapsamına alınan çevreyi koruma sosyal becerisine ilişkin bazı davranış maddeleri okulun özellikleri nedeniyle gözlenememiştir. Bu nedenle bundan sonra yapılacak çalışmalarda, sosyal beceriler, okulun özellikleri göz önünde bulundurularak seçilmelidir. İlköğretim programında yer alan diğer dersler kapsamında da sosyal becerilerle ilgili davranışlar ele alınıp, sosyal becerilerin farklı boyutlarına yönelik yaratıcı drama etkinlikleri yapılabilir.

Kaynakça

- Akın, M. (1993). **Farklı sosyo ekonomik düzeylerdeki ilkökul 3. sınıf öğrencilerinin sosyalleşme düzeylerine yaratıcı drama eğitiminin etkisi**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Akkök, F. (1996). **İlköğretimde Sosyal Becerilerin Geliştirilmesi (Öğretmen El Kitabı)**, Milli Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, Ankara.
- Ay, S. O. (1997). **Yabancı dil öğretiminde dramanın kullanımı** (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Cartledge, G. & Milburn, J.F. (1995). **Teaching Social Skills to Children and Youth "Innovative Approaches"**, Massachusetts: Allyn and Bacon.
- Cumhuriyet Gazetesi. (24 Ocak 1999). **Yaratıcılık için drama yöntemi**, S. 26772, 18.
- Demirel, Ö. & Ün, K. (1987). **Eğitim Terimleri**, Şafak Matbaası, Ankara.
- Eğitmen, A. (1995). **Arkeoloji müzelerinin eğitim ortamı olarak etkinliğinin artmasında yaratıcı dramanın yeri ve önemi**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Elksnin, L. K. & Elksnin, N. (1995). **Assessment and Instruction of Social Skills** (Second Edition), Singular Publishing Group, London.
- Fraenkel, J.R. & Wallen, N.E. (1993). **How to Design and Evaluate Research in Education** (Second Edition), McGraw-Hill International Editions, Educational Series.
- Gömlüksiz, M. (1997). **Kubaşık Öğrenme**, Baki Kitap ve Yayınevi, Adana.
- Gönen, M. & Dalkılıç, N. U. (1998). **Çocuk Eğitiminde Drama: Yöntem ve Uygulamalar**, Epsilon Yayıncılık, İstanbul.
- Kocaoluk, F. & Kocaoluk, M. Ş. (1999). **İlköğretim Okulu Programı**, Tarsus: Kocaoluk Basın ve Yayınevi.
- Kamen, M. (1992). Creative drama and the enhancement of elementary school students' understanding of science concepts. **Dissertation Abstracts International**. DAI-A 52/07, 2489.
- Karasar, N. (1991). **Bilimsel Araştırma Yöntemleri: Kavramlar, İlkeler, Teknikler** (Dördüncü Basım), 3A Araştırma Eğitim Danışmanlık, Ankara.
- Kavcar, C. (1985). "Örgün eğitimde dramatisasyon". **Eğitim ve Bilim**, TED Yayınları, 56, 32-41
- La Greca, A. M. (1993). "Social skills training with children: Where do we go from here?". **Journal of Clinical Child Psychology**, 22(1), 288-298.
- M.E.B. (Milli Eğitim Bakanlığı). (Eylül-1998). **Tebliğler Dergisi**, 2492, 1078-1087.
- O'Neill, C. & Lambert, A. (1995). **Drama Structures: A Practical Handbook for Teachers**, Hutchinson, London.
- Öztürk, F. (1996). **Okulöncesi dönem (5-6 yaş grubu) müzik eğitiminde dramanın kullanımının etkililiği**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Saab, J.F. (1988). The effects of creative drama methods on mathematics achievement, attitudes and creativity. **Dissertation Abstracts International**. DAI-A 48/10, 2538.
- San, İ. (1990). "Eğitimde yaratıcı drama". **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi** (Ayrı Baskı), 23(2), 533-582.
- Scher, A. & Verrall, C. (1975). **100+Ideas for Drama**, Clays Ltd, England.
- Sorias, O. (Eylül 1986). "Sosyal beceriler ve değerlendirme yöntemleri". **Psikoloji Dergisi**, 5(20), 25-29.
- Uysal, F. N. (1996). **Anaokuluna giden 5-6 yaş grubu çocuklarda yaratıcı drama çalışmalarının sosyal gelişim alanına olan etkisinin incelenmesi** (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Üstündağ, T. (1997). **Vatandaşlık ve insan hakları eğitimi dersinin öğretiminde yaratıcı dramanın erişime ve derse yönelik öğrenci tutumlarına etkisi** (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Yağcı, Ç. (1995). **Müzik eğitimi ve bir yöntem olarak yaratıcı drama ilişkisi (Örnek bir model önerisi)** (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.